

CEİD: Çalışma yaşamı eşitsizliklerle dolu

kadinisci.org/guncel/ceid-calisma-yasami-esitsizliklerle-dolu

15 Kasım 2022

Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri saptama ve sorunları açığa çıkarmaya yönelik haritalama ve izleme çalışmalarını sürdüren Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), ‘Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Raporu’nu (2021-2022) yayımladı. Bu, CEİD’in hazırladığı ve Türkiye’deki gelişmeleri değerlendiren ikinci rapor. Raporda, çalışma yaşamındaki eşitsizliğin ne boyutta olduğunu gözler önüne seren veriler de yer alıyor.

Bu veriler, 2021-2022 döneminde işgücü piyasasındaki eşitsizliklerin derinleştiğini gösteriyor. 2016-2021 yılları arasında kadın istihdamı oranı yaklaşık yüzde 2 gerilerken, iş bulma ümidi olmayan kadınların sayısı üç kattan fazla yükseldi. Kadınlar arasındaki işsizlik oranlarının çok daha hızlı yükselmesiyle kadın yoksulluğu da artmış durumda.

Raporda ayrıca, CEİD tarafından ilk kez bu yıl oluşturulan toplumsal cinsiyet eşitliği endeksine yer verilmiş. CEİD Endeks, Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitliği performansının Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleriyle karşılaştırılabilir bir biçimde izlenmesi için oluşturulmuş.

CEİD Endeks sırasıyla sağlıklı yaşam hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı, iyi ve yeterli yaşam hakkı, kararlara katılım hakkı olmak üzere beş ana alan ve şiddetsiz yaşam hakkına ilişkin bir uydu alanda ölçülüyor.

Türkiye çalışma hakkında sonuncu sırada

Endekse göre, Türkiye'nin sıralamada görece olarak en iyi olduğu alan sağlıklı yaşam hakkıyken, en kötü olduğu alan ise çalışma hakkı. Raporla çalışma hakkıyla ilgili şu ifadeler yer alıyor:

*“OECD ortalamasına kıyasla çalışma hakkına erişim ve katılım biçimleri bakımından derin eşitsizliklerin varlığı, Türkiye'nin incelenen dönemde **36 ülke arasında sonuncu sırada** yer almasına yol açmıştır. İşgücüne katılım oranlarında cinsiyet açığının yüksek olması ve erken çocukluk eğitime katılma oranı bakımından OECD ortalamasının çok altında kalması nedeniyle Türkiye, 2016 yılında 55,2'lik endeks değeriyle **Meksika ve Güney Kore ile birlikte en düşük skora** sahiptir.*

Bu dönemde toplu sözleşme kapsamının kısıtlanması ve sendikalaşma oranlarındaki düşüşler nedeniyle Polonya, Slovenya gibi ülkelerin sıralamada geriledikleri gözlenirken, Türkiye'nin sendikalaşma oranındaki artışlar nedeniyle eşitlik skoru 60,2'ye yükselmiştir. Ancak çalışma hakkı kapsamında katılım biçiminde gözlenen gelişmeler, erişim ve yüksek genç işsizliği nedeniyle sözü edilen skordaki değişim Türkiye'nin çalışma hakkı sıralamasında değişim yaratacak düzeyde değildir.”

Peki bu rapor, Türkiye'de çalışma hakkının kullanımındaki eşitsizlikler konusunda bize ne anlatıyor? Raporu hazırlayan ekipten **CEİD Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Gülay Toksöz**'ün değerlendirmesi şu şekilde:

Çalışma temel bir insan hakkı

Gülay Toksöz

“Çalışmanın bir temel insan hakkı olarak kabul edilmesi, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonradır. Birleşmiş Milletler’in 1948 yılında kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne göre, çalışma temel bir insan hakkıdır ve kadınlar ile erkekler bu haktan eşit olarak yararlanmalıdır. İktisadi büyümeye rağmen işsizlik ve yoksulluk yaşanan bir ülkede insani gelişmeden söz edilemeyeceği gibi, kadınların işsizlikten ve yoksulluktan daha fazla etkilendiği bir ülkede eşitlikten söz edilemez.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), kurulduğu 2011 yılından bu yana Türkiye’de temel insan haklarından ne ölçüde toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde yararlanılabildiğini izlemektedir. Çalışma hakkı söz konusu olduğunda herkesin insana yakışan işlerde, adil bir ücretle, sosyal güvenlik kapsamında ve sendikal haklardan yararlanarak çalışması esastır. Kadınların ve erkeklerin ne ölçüde bu koşulları taşıyan işlerde çalışabildiği göstergeler aracılığıyla izlenebilir.

Temel göstergelerin ‘gör’ dediği

CEİD’in çeşitli alanlardaki izleme faaliyetlerini toplu olarak ortaya koyan ‘Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu, 2021-2022’ çok yeni yayımlanmış olup, bu raporda çalışma hakkının izlenmesine dair bazı temel göstergeler bize şunları gösterir:

- **Cinsiyete ve işgücüne dâhil olmayanların sayısı ve oranını/dâhil olmama nedenleri;** kadınların üstlenmesi beklenen ev ve bakım işlerinin onları ne ölçüde çalışma hayatının dışında tuttuğunu,
- **Cinsiyete göre istihdam edilenlerin sayısı ve istihdam oranı;** kadınların erkeklere kıyasla çalışma hayatında ne ölçüde az sayıda yer aldığını, dolayısıyla kadınların ne kadarının emekli olabildiğini,

- **Cinsiyete göre istihdam payı;** kadınların tarımda ve tarım dışında erkeklere kıyasla ne ölçüde kayıtdışı çalıştığını,
- **Cinsiyete göre sendikalaşma oranı;** işçi ve memur sendikalarında kadınların erkeklerinkinden düşük olan sendikalaşma oranlarını,
- **Cinsiyete göre işsizlerin sayısı ve işsizlik oranı;** kadınların erkeklere kıyasla işsizlikten nasıl daha fazla etkilendiğini,
- **Cinsiyete ve eğitime göre yıllık ortalama esas iş geliri farkı;** kadınların aynı eğitim düzeyinde olsalar bile erkeklerden ne kadar daha az kazandığını.

Kadınların yüzde 6'sı emekli olabilmiş

Bu göstergelere göre;

- 2016'da işgücüne dâhil olmayan kadınların oranı **yüzde 67,5**, erkeklerin oranı **yüzde 28** iken, 2021'de bu oran kadınlarda **yüzde 69,7'ye** ve erkeklerde **yüzde 30,2'ye** çıkmıştır. 2021'de işgücüne dâhil olmayan kadınların **yüzde 45,9'u** ev ve bakım işleri ile meşgulken, bu işlerle meşgul hiçbir erkek yoktur.
- 2016'da istihdamda olan kadın oranı **yüzde 30,6**, erkek oranı **yüzde 69,4'dür**. 2021 istihdam oranı kadınlarda **yüzde 28'e** ve erkeklerde **yüzde 62,8'e** düşmüştür. Kadınların çok düşük istihdam oranına bağlı olarak 2021'de kadınların sadece **yüzde 5,9'u** emeklilik hakkından yararlanırken, bu oran erkeklerde **yüzde 39,6'dır**.
- Tarımda kayıtdışı çalışma 2016'da kadınlarda **yüzde 94,3**, erkeklerde **yüzde 72'dir**. Oranlar 2021'de değişmemiştir. Tarım dışında 2016'da kadınların **yüzde 24,2'si**, erkeklerin **yüzde 20,8'i** kayıtdışı çalışmaktadır. 2021'de bu oran kadınlar için **yüzde 18,7'ye** ve erkekler için **yüzde 17'ye** düşmüştür. Bu düşüşün gerisinde kayıtlı çalışmaya geçişten ziyade, COVID-19 salgınına bağlı olarak özellikle küçük kayıtdışı işletmelerin kapanmasının etkisi vardır.
- İşçi sendikalarında sendikalaşma oranları 2016'da kadınlarda **yüzde 7,4**, erkeklerde **yüzde 12,3'tür**. 2021'de bu oranlar biraz artarak kadınlarda **yüzde 9,7'ye** ve erkeklerde **yüzde 15,2'ye** çıkmıştır.
- İşsizlik oranları kadınlarda erkeklerden daha yüksektir. 2016'da bu oran kadınlarda **yüzde 13,7** ve erkeklerde **yüzde 9,6'dır**. 2021'de işsizlik oranı kadınlar için **yüzde 14,7'ye** ve erkekler için **yüzde 10,7'ye** çıkmıştır.
- Lise ve dengi okul mezunu olanlar arasında kadınlar, erkeklerin kazandığının 2016'da **yüzde 63,2'sini** ve 2021'de **yüzde 65,4'ünü** kazanabilmektedir. Yükseköğretim mezunları arasında kadınlar erkeklerin kazandığının 2016'da **yüzde 75,3'ünü** ve 2021'de **yüzde 75,4'ünü** kazanmaktadır.

Bu göstergelere dair verilerin hepsi bize işgücü piyasasında kadınlar ve erkekler arasında nasıl eşitsizlikler olduğunu, yıllar itibariyle bunların azalma veya artma yönündeki gelişimini göstermektedir. Verilerden yararlanmak, çalışma hakkını eşitlik temelinde kullanabilmek için nelerin değişmesi ve düzelmesi gerektiğine dair taleplerimize güç katar.“

Manşet görseli: Davide Bonazzi

